

ARTE PLASTICE, DECORATIVE ȘI DESIGN

FINE, DECORATIVE ARTS AND DESIGN

NATURA STATICĂ CA MIJLOC DE REDESCOPERIRE A INTERIORULUI TRADIȚIONAL ÎN PICTURA MOLDOVENEASCĂ DIN ANII 1970

STILL LIFE AS A MEANS OF REDISCOVERING THE TRADITIONAL INTERIOR IN MOLDOVAN PAINTING OF THE 1970S

VICTORIA ROCACIUC¹,

doctor habilitat în arte, conferențiar cercetător,
Institutul Patrimoniului Cultural,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-5682-256X>

CZU CZU 75.049.6:39(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2024.2.16>

Articolul explorează modul în care artiștii moldoveni din perioada anilor 1970 au folosit natura statică pentru a reflecta și redescoperi elementele tradiționale ale interiorului rural. În contextul unei societăți aflate în plin proces de schimbare, natura statică devine un mijloc prin care tradițiile și valorile culturale sunt păstrate și transmise. Pictorii din anii 1970 au inclus în lucrările lor obiecte specifice vieții cotidiene, precum vase, fructe și flori, care reflectau nu doar frumusețea și simplitatea interiorului tradițional, dar simbolizau și legătura profundă dintre om și natură. Prin compozițiile lor aceștia au reinterpretat interiorul tradițional, punând în valoare atât estetica cotidianului cât și semnificațiile simbolice ale obiectelor de uz comun. Astfel, natura statică devine o formă de conservare a patrimoniului cultural, dar și un mod de a conecta trecutul cu prezentul într-o perioadă marcată de transformări sociale și politice.

Cuvinte-cheie: interior, natură statică, pictură, tradiție, compoziție, simbol, cultură

The article explores how Moldovan artists in the 1970s used still life to reflect and rediscover the traditional elements of rural interiors. In the context of a society undergoing significant changes, still life becomes a means through which traditions and cultural values are preserved and transmitted. Painters of the 1970s included objects specific to everyday life in their works, such as vases, fruits, and flowers, which not only reflected the beauty and simplicity of the traditional interior but also symbolized the deep connection between man and nature. Through their compositions, they reinterpreted the traditional interior, highlighting both the aesthetics of the everyday and the symbolic meanings of household objects. Thus, still life becomes a form of preserving cultural heritage, as well as a way of connecting the past to the present during a time marked by social and political transformations.

Keywords: interior, still life, painting, tradition, composition, symbol, culture

Introducere

În pictura moldovenească a anilor 1970 natura statică depășea statutul unui simplu gen artistic, devenind o expresie a moștenirii culturale și a legăturii profunde cu tradițiile rurale. Artiști de renume, precum Mihail Grecu, Valentina Rusu-Ciobanu, Eleonora Romanescu, Igor Vieru, Ana Baranovici, Ada Zevin, Elena Bontea și alții, au transformat acest gen într-o veritabilă expresie a identității naționale, adâncind valoarea tradițională și artistică a obiectelor cotidiene. Diverse aspecte ale reprezentării naturilor statice în creația artiștilor plastici moldoveni au fost abordate de cercetătorii Ludmi-

¹ E-mail: victoriarocaciucamtap@gmail.com

la Toma [1], Rodica Ursachi [2], Iraidă Ciobanu [3, 4, 5, 6, 7, 8] și alții.

Astfel, avem oportunitatea de a compara principiile stilistice și compoziționale utilizate în reprezentarea naturilor statice de către artiștii moldoveni din perioada anterioară anilor 1970, într-un context profund ancorat în specificul local.

În lucrarea *Natură moartă cu covrigi* (1956, pânză, ulei) pictorița Vilhelmina Zazerskaia surprinde un colț de interior, unde, pe o masă, se află o diversitate de produse de panificație – covrigi, un colac și pâine. Compoziția se completează cu o ceașcă roșie cu buline albe, felii de pâine și un cuțit, iar în partea opusă, un vas negru cu flori de mac, oferind o atmosferă caldă și familială. Pe perete, o altă legătură de covrigi sugerează legătura cu tradițiile cotidianului.

Un alt exemplu de natură statică din aceleași decenii se referă la opera semnată de Glebus Sainciuc (**Figura 1**). În *Natură statică cu pește* (pânză, ulei) pictorul plasează în prim-plan o față de masă de tonuri deschise sau ocru-bej, pe care se află o farfurie cu doi pești, o butelie, un ulcior și o cană, alături de un borcănaș și un bostan. În fundal, printre umbre, sunt vizibile detalii mai subtile, precum o căldare pe un perete în nuanțe de negru-verde. Atmosfera generată din această lucrare este una de simplitate rustică, accentuată de utilizarea clarobscurului, care subliniază contrastul între lumină și umbră.

Figura 1. Glebus Sainciuc. *Natură statică cu pește* (anii 1950, pânză, ulei)

Sursa: Colecțiile și fototeca Muzeului Național de Artă al Moldovei

Figura 2. Elena Bontea. *Natură statică în bar* (1975, pânză, ulei, tempera, colaj)

Sursa: Colecțiile și fototeca Muzeului Național de Artă al Moldovei

Atmosfera de simplitate și căldură este redată printr-o cromatică subtilă, accentuată de caracterul narativ și realist-academic al abordărilor stilistice utilizate de artiști. Trăsături similare pot fi observate și în naturile statice ale acelei perioade, semnate, de exemplu, de Valentina Rusu-Ciobanu și alții.

În decursul anilor 1970 artiștii vor adopta noi mijloace de expresie artistică, diversificând metodele stilistice și explorând principii decorative variate, printre care colajul, alături de principiile sale compoziționale specifice.

În lucrarea *Natură statică în bar* (1975, pânză, ulei, tempera, colaj) (**Figura 2**) Elena Bontea construiește o compoziție în care, pe un fundal preponderent negru, se evidențiază o suprafață albă lucioasă, pe care sunt așezate trei sticle și un vas cu flori albe. Principiul colajului și caracterul decorativ al lucrării marchează o nouă tendință în arta națională a acelei perioade. Lucrarea explorează mijloace artistice inovative, distincte față de cele din anii 1950, și semnaleză o transformare semnificativă a limbajului plastic al artistei, reflectând, de asemenea, o tendință generală în lucrările artiștilor din anii 1970.

Pentru o analiză mai detaliată propunem câteva forme de clasificare a naturilor statice realizate de autorii autohtoni.

Figura 3. Mihail Lepădatu. *Natură moartă* (1979, carton presat, ulei)

Sursa: Colecțiile și fototeca Muzeului Național de Artă al Moldovei

Figura 4. Mihai Grecu. *Uscatele flori de câmp* (1972, pânză, tehnică mixtă)

Sursa: Colecțiile și fototeca Muzeului Național de Artă al Moldovei

Clasificarea naturilor statice

– Naturile statice cu obiecte de uz cotidian

Obiectele de uz zilnic, precum farfuriile, ulcioarele sau vasele cu motive florale sau geometrice, sunt prezente în multe lucrări. Acestea evocă simplitatea și funcționalitatea, fiind un simbol al meșteșugurilor tradiționale. De exemplu, în *Dimineața* sau în *Micul dejun* (1975), Valentina Rusu-Ciobanu plasează vasele pe o față de masă albă, creând o atmosferă familială și plină de armonie. Mihail Lepădatu, în *Natură moartă* (1979, carton presat, ulei, **Figura 3**), folosește un decor de veselă țărănească, cu un ulcior decorat cu motive florale, căței de usturoi, o cană și o oală neagră, toate așezate pe o masă de lemn deschis. Această compoziție este completată de un fundal cu o draperie gri-verzuie și verdeață pusă la uscat, iar tehnica clarobscurului adâncește atmosfera intimă și autentică.

– Naturile statice cu produse alimentare

În lucrările unor pictori din acea perioadă fructele și legumele sunt reprezentate cu o atenție deosebită la detaliu, aducând un sentiment de belșug și armonie. De exemplu, Alexandr Foinițki, în *Natură statică cu pepene galben* (1972), folosește un platou cu pepene galben și verde, struguri și covrigi, creând o atmosferă de echilibru vizual. La fel, în *Natură statică cu cană galbenă* (1978), Aurelia Roman combină o cană galbenă cu linguriță pe o farfurie roșie, alături de un cuțit și fructe galben-portocalii, punând accent pe simplitatea și frumusețea cotidianului. Igor Vieru, în tabloul *Rădăcini* (1973, pânză, ulei, **Figura 6**), redă două rădăcini de sfeclă și trei căpățâni de ceapă, într-o compoziție simplă, dar plină de autenticitate. Simbolismul și dispunerea abstractă a legumelor sunt subliniate de rigurozitatea grafică a unui cuțit plasat în partea inferioară a compoziției, evidențiind suprafața mesei.

– Naturile statice cu elemente florale și vegetale

Aceste lucrări sugerează efemeritatea și vitalitatea naturii, prin intermediul florilor, frunzelor și ramurilor. Aurelia Roman, în tabloul *Trandafiri* (1976, **Figura 5**), utilizează un fond alb-gri pentru a crea un contrast subtil cu culorile delicate ale florilor, conferind lucrării o atmosferă de liniște și rafinament. Compozițiile *Flori* (1970) de Eleonora Romanescu și *Natură statică cu gutui* (1971) de Ana Baranovici impresionează prin simplitate, scoțând în evidență eleganța formelor naturale, claritatea culorilor și jocurile rafinate de luminozitate. Stanislav Babiuc, în tabloul *Natură statică. Stânjenei* (1977, carton, ulei), a pictat un buchet de stânjenei pe un fond alb-gri, plasat într-un vas josuț cu toartă. Compoziția simplă și elegantă pune în valoare frumusețea florilor, contrastând delicat cu fundalul luminos și creând o atmosferă de liniște și rafinament.

Figura 5. Aurelia Roman. *Trandafiri*
(1976, carton, ulei, tempera)

Sursa: Colecțiile și fototeca Muzeului Național de Artă al Moldovei

Figura 6. Igor Vieru. *Rădăcini*
(1973, pânză, ulei)

Sursa: Colecțiile și fototeca Muzeului Național de Artă al Moldovei

– Naturile statice cu simbolistică specifică

Anumite lucrări includ obiecte cu semnificații profunde, precum ceasuri, lumânări sau cărți, care transmit mesaje filosofice sau religioase. Aceste simboluri sunt adesea folosite pentru a sublinia trecerea timpului și fragilitatea existenței umane.

Un exemplu relevant în acest sens este lucrarea *Natură statică* (lucrare nedată, pânză, ulei) de Lev Cezza (1914-1980). Pe o masă drapată sunt așezate mere galbene, o carte deschisă cu ilustrații, un vas cilindric cu pensule și o sticlă de vin. În colțul stâng al mesei se află trei cărți suprapuse, iar deasupra lor un chipiu soldătesc. Pe speteaza scaunului, care are forma scaunelor vieneze de Thonet [9], se află o tunică militară cu epoleți. Obiectele alese de artist, cum ar fi cărțile și uniforma militară, pot fi interpretate ca simboluri ale cunoașterii, puterii și efemerității, conferind lucrării o dimensiune filosofică profundă.

– Naturile statice decorative

Aceste lucrări pun accent pe armonia estetică, utilizând principiile decorative pentru a crea un echilibru între formă și culoare. În *Trandafiri* (1979) Mihai Grecu utilizează un ulcior cu trandafiri și pere pentru a crea o atmosferă elegantă și decorativă, în timp ce în *Uscatele flori de câmp* (1972) aplică fragmente croșetate pe inflorescențe, adăugând o notă texturală lucrării (**Figura 4**).

Principiile stilistice decorative pot fi sesizate și în creația altor artiști, precum Elena Bontea. În *Natură statică cu fructe* (1980, pânză, ulei) artista aduce o abordare unică, în care elementele decorative sunt integrate într-o compoziție ce subliniază armonia și echilibrul vizual. Fructele, reprezentate cu atenție la forma generală și nuanța de culoare, sunt plasate într-un context care evidențiază nu doar aspectul lor fizic, ci și o atmosferă de serenitate, caracteristică lucrărilor de natură statică. Această lucrare reflectă o viziune care îmbină detaliul decorativ cu subtilitățile unui mesaj estetic profund, conferind lucrării o eleganță specifică perioadei respective.

Simbolismul în naturile statice

Pe lângă rolul decorativ, naturile statice adesea transmit mesaje simbolice profunde:

– Vasele crăpate sau fructele uscate evocă trecerea timpului și fragilitatea vieții: Mihail Lepădatu. *Natură moartă* (1979, carton presat, ulei) etc.

– Lumina difuză subliniază căldura și liniștea căminului: Aurelia Roman. *Natură statică cu cană galbenă* (1978, carton, ulei) etc.

– Aranjamentele simple, dar echilibrate subliniază frumusețea cotidianului: Gheorghe Șoitu. *Natură moartă cu pești* (1979, pânză, ulei) etc.

În tabloul *Omagiu lui Bach* (1973, pânză, ulei) Ada Zevin creează o compoziție simbolică, în care fiecare element vizual contribuie la omagierea marelui compozitor. În prim-plan, în partea dreaptăse află un vas de cristal cu capac și o cană cu flori uscate, evocând fragilitatea și efemeritatea sau caracterul sonor al vibrațiilor redade vizual. În plan secund, în stânga, se observă un ambalaj de disc pe care este înscris „IS BACH”, un detaliu care ancorează lucrarea în contextul muzical. Pe marginea din stânga se remarcă aplicații din bandă îngustă de tifon, adăugând o textură inedită și accentuând caracterul reliefat al picturii. Tehnica utilizată de artistă se caracterizează prin pensulație pastoasă, care conferă lucrării profunzime și un dinamism subtil. Prin această abordare Ada Zevin reușește să îmbine simbolismul muzical cu elemente tactile și vizuale, creând o atmosferă contemplativă ce invită privitorul să exploreze legătura dintre arta plastică și muzică. Obiectele alese, împreună cu detaliile texturale și paleta cromatică, sugerează atât reverența față de moștenirea culturală a lui Bach cât și o interpretare personală a impactului muzicii asupra percepției vizuale.

Astfel, *Omagiu lui Bach* devine nu doar o simplă reprezentare simbolică, ci și o meditație artistică asupra dialogului dintre temporalitate și eternitate, sensibilitate și structură, elemente esențiale atât în muzică cât și în pictură.

În tabloul *Natură moartă cu pere* (1974-1976, pânză, ulei) Stanislav Babiuc utilizează un principiu compozițional inedit. Pe o suprafață de culoare roșu-aprins sunt dispuse douăsprezece pere, alături de o geantă de piele neagră, larg deschisă. Fundalul cafeniu închis contrastează subtil cu elementele principale, accentuând atmosfera caldă a lucrării.

Artistul folosește o gamă cromatică vibrantă și o pensulație amplă pentru a reda textura și dinamica obiectelor. Geanta feminină, plasată printre fructe, introduce un simbolism surprinzător, transformând compoziția într-o poveste vizuală ce îmbină elemente ale cotidianului cu subtilități artistice și interpretări neașteptate.

Prin alăturarea elementelor aparent contrastante – perele și geanta de piele, simbol al contemporaneității – Stanislav Babiuc depășește limitele naturii statice tradiționale. Lucrarea devine astfel un exemplu de experiment compozițional, în care obiectele banale dobândesc semnificații noi prin contextul artistic. Această abordare evidențiază talentul artistului de a transforma simplitatea aparentă într-un discurs complex despre contraste, relația dintre obiecte și capacitatea artei de a surprinde subtilitățile vieții cotidiene.

Naturile statice sunt adesea incluse în cadrul interioarelor, dar ele fac parte și din portret, diverse compoziții de gen, inclusiv cele care înfățișează peisaje exterioare, ceea ce conferă acestei teme o dimensiune simbolică suplimentară, ieșind astfel din limitele acestor clasificări convenționale: Dimitrie Peicev. *Zi de naștere* (1977, pânză, ulei); Ludmila Țonceva. *Tineri învățători* (1978, pânză, ulei); Filimon Hămuraru. În *Valea Morilor* (1973, pânză, ulei) etc.

O observație suplimentară în acest sens este prezența frecventă a fețelor de masă de culoare albă în reprezentarea naturilor statice realizate de mai mulți autori, ceea ce poate sugera multiple semnificații simbolice. Albului i se atribuie adesea conotații precum puritatea, claritatea și simplitatea. În contextul naturilor statice, o față de masă albă poate simboliza, de asemenea, un spațiu de liniște și ordine, oferind un cadru propice pentru evidențierea obiectelor și detaliilor din jurul lor. De asemenea, albul poate reprezenta începuturi noi, o pagină curată sau o stare de introspecție și reflecție asupra cotidianului.

În unele cazuri, albul feței de masă ar putea sugera și fragilitatea sau efemeritatea lucrurilor, având în vedere contrastul cu obiectele mai colorate sau mai robuste, subliniind astfel diferența dintre permanența unor elemente și trecerea timpului. Aceasta poate adăuga o dimensiune filosofică sau religioasă lucrării, sugerând ideea de viață, moarte și continuitate.

Concluzii

Noutățile stilistice și ale mijloacelor artistice specifice artei naționale din perioada anilor 1970 reflectă caracterul unic al viziunilor plastice ale fiecărui artist. Prin inovații tehnice, abordări inedite și

interpretări personale, artiștii plastici ai anilor 1970 reușeau să își exprime individualitatea, transformând fiecare lucrare într-o manifestare originală a sensibilității lor creative.

Această perioadă se remarcă prin diversitatea fascinantă a abordărilor, în care trăsăturile distinctive ale fiecărei lucrări contribuiau la conturarea unui peisaj artistic bogat și variat. Prin intermediul experimentării și al reinterpretării tradițiilor artiștii au adus un suflu nou în artă, evidențiind complexitatea și profunzimea demersurilor lor plastice.

Pe lângă funcția decorativă și diversitatea abordărilor stilistice, naturile statice se remarcă adesea prin capacitatea lor de a transmite mesaje simbolice profunde. Prin alegerea și aranjarea atentă a obiectelor artiștii reușesc să exprime idei despre efemeritate, vanitate, fragilitatea existenței sau conexiunea dintre om și mediul său. Acest gen pictural devine astfel mai mult decât o simplă redare a realității; el capătă valențe filosofice și emoționale, provocând privitorul să descifreze semnificațiile ascunse din spatele fiecărui detaliu.

Aceste clasificări ale naturilor statice ne permit să înțelegem mai profund diversitatea și semnificațiile operei artiștilor moldoveni din anii 1970. Natura statică din pictura moldovenească devine astfel o punte între trecut și prezent, o celebrare a tradițiilor și o expresie artistică a valorilor culturale. Prin această temă pictorii au reușit să aducă în prim-plan frumusețea detaliilor vieții cotidiene, oferind o viziune artistică profundă care reflectă legătura între om și natură, exterior și interior. Scaunele, mesele, obiectele de uz casnic, florile, covoarele, fețele de masă și altele sunt elemente esențiale ale patrimoniului etnografic, redescoperite de artiștii plastici autohtoni, care completează decorul și conturează atmosfera interiorului tradițional moldovenesc.

Referințe bibliografice

1. TOMA, L. *Procesul artistic în Republica Moldova (1940-2000)*: Pictură. Sculptură. Grafică. Chișinău: Muzeul Național de Artă al Moldovei, 2018. ISBN 978-9975-129-50-3.
2. URSACHI, R. Natura statică în calitate de reflecție a cotidianului uman. In: *Revistă de științe socioumane*. 2019, nr. 2 (42), pp. 44–55. ISSN 1857-0119.
3. CIOBANU, I. Natura statică: dileme de gen. In: *Arta*, 2011. Ser. Arte vizuale. 2011, nr. 1, pp. 138–143. ISSN 2345-1181.
4. CIOBANU, I. Natura statică cu pești – o amprentă a timpurilor. In: *Arta*, 2015. Ser. Arte vizuale. 2015, nr. 1, pp. 146–149. ISSN 2345-1181.
5. CIOBANU, I. Natura statică în arta postbelică (1945–1975). In: *Arta*, 2013. Ser. Arte vizuale. 2013, nr. 1, pp. 102–110. ISSN 2345-1181.
6. CIOBANU, I. Odă florilor – motivul predominant în creația Elenei Bontea. In: *Creativitate, tehnologie, marketing*: al 3-lea Simpozion Internațional, 31 oct.–01 noiem. 2014 [online]. Chișinău: Bons Offices, 2014, pp. 53–56. [accesat 15 noiem. 2024]. Disponibil: http://www.repository.utm.md/bitstream/handle/5014/7130/Conf_CTM_2014_pg.53-56.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. CIOBANU, I. Natura statică în creația lui Dimitrie Peicev. In: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*: materialele conf. șt. anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, 21–22 mar. 2019. Chișinău: CEP UPS „I. Creangă”, 2019, ser. 21, vol. 4, pp. 118–122. ISBN 978-9975-3370-5-2.
8. CIOBANU, I. Experimental period of in easel painting for the 1970s–80s. In: *Science and education: new approaches and perspectives*. Selective collection of abstracts, 24–25 mar. 2023. Chișinău: CEP UPSC, 2023, ser. 25, pp. 38–39. ISBN 978-9975-46-788-9.
9. MADAN, E. Mobilierul vienez din Moldova sfârșitul sec. al XIX-lea–mijlocul sec. al XX-lea. In: *Creativitate. Tehnologie. Marketing*, 31 mar. 2023. Chișinău: Tehnica-UTM, 2023, pp. 154–161. ISBN 978-9975-45-987-7.